קילקולי המים שברה"ר וכו': חמימה אין

חפירה לא אמר ר' יעקב אמר ר' יוחנן לא

שנו אלא שאין רבים צריכין להם אבל רבים

צריכין להם אפילו חפירה מותר וכי רבים

צריכין להם מי שרי והתניא חוטטין בורות

שיחין ומערות של יחיד ואין צריך לומר של

רבים ואין חופרין בורות שיחין ומערות של

רבים ואין צריך לומר של יחיד מאי לאו

בשרבים צריכין להם לא בשאין רבים צריכין

להם דכוותה גבי יחיד שאין יחיד צריך להם

חמימה מי שרי והתניא בורות שיחין ומערות

של יחיד כונסין מים לתוכן אבל לא חומטין (6) ולא שפין את סדקיהן ושל רבים חומטין אותן

ושפין את סדקיהן ואלא מאי בשיחיד צריך

להם דכוותה גבי רבים בשרבים צריכין להם

חפירה מי אסיר והתניא בורות שיחין ומערות

של יחיד כונסין מים לתוכן וחומטין אותן

אבל לא שפין את סדקיהן ולא חומטין לתוכן

ולא סדין אותן בסיד ושל רבים חופרין אותן

וסדין אותן בסיד אלא קשיא הך קמייתא תריץ הכי חוטטין בורות של יחיד * בשיחיד

צריך להם ואין צריך לומר בשל רבים

כשרבים צריכין להם ב דאפילו חפירה מותר

ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים

י בשאין רבים צריכין להם ואין צריך לומר של

יחיד דכי אין יחיד צריך להם ד אפילו חטיטה

נמי אסור אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא

דקתני עושין כל צורכי רבים כל לאתויי מאי

לאו לאתויי חפירה לא לאתויי הא דתניא

היוצאין לקווץ את הדרכים ולתקן את הרחובות

ואת 🕫 האסטרטאות ולמוד את המקואות וכל

מקוה שאין בו ארבעים מאה מרגילין לתוכו

ארבעים סאה ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו שכל דמים שנשפכו שם

מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכום ת"ל יוהיה עליך דמים הא בהדיא

קתני לה ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת המקואות ועושין כל צורכי

רבים לאתויי מאי לאו לאתויי חפירה שמע מינה: י מציינין את הקברות: אמר

ר"ש בן פזי רמז לציון קברות י מן התורה מנין י תלמוד לומר ב וראה עצם

אדם ובנה אצלו ציון א"ל רבינא לרב אשי הא מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר

וליטעמיך הא י דאמר רב חסרא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו

מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו 3כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל

מקדשי י (לשרתני) מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר אלא גמרא גמירי לה ואתא

יחוקאל ואסמכה אקרא הכא נמי גמרא גמירי לה ואתא יחוקאל ואסמכה

אקרא רבי אבהו אמר מהכא יושמא ממא יקרא שומאה קוראה לו ואומרת

לו פרוש וכן אמר רבי עוויאל בר בריה דרבי עוויאל רבה מומאה קוראה

לו ואומרת לו פרוש והאי להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לכדתניא וממא

ממא יקרא י צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשין עליו רחמים א"כ

ליכתוב ושמא יקרא מאי ושמא שמא שמעת מינה תרתי אביי אמר מהכא 5 ולפני

עור לא תתן מכשול רב פפא אמר 🤫 ואמר סלו סלו פנו דרך רב חיננא אמר

הרימו מכשול מדרך עמי ר' יהושע בריה דרב אידי אמר י והודעת להם את

הדרך (אשר) ילכו בה מר זומרא אמר 3 והזרתם את בני ישראל מטומאתם

רב אשי אמר 0 יושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי רבינא אמר יי ושם דרך אראנו בישע אלהים אריב"ל י כל השם אורחותיו זוכה

דבכלל מתקנין הדרכים לא הוי קווץ דרכים דתיקון

לא היתה מתניתא שגורה בפיו ולא

הוי ידע ⁶ דגרס בה ומתקנין את

הדרכים: והיה עליך דמים.

פי' רבינו חננאל נקיט ליה להאי

קרא מפרשת ^{מ)} מעקה דדמי להאי דהוי

מכשול ממתני׳ עם הגמרא יש ללמד

שאסור להשקות קרקעות אלא אותן

דהוו דבר האבד שיתקלקלו התבואה

והאילנות הנטועים בה והוא הדין

לשאר עבודת קרקע אסור בחולו של

מועד והא דאמרינן דמותר להשקות

הני מילי כגון מאמת המים העוברת

בשדה עלמו דליכא טירחא יתירא

ומותר לתקן בורות שיחין ומערות של

יחיד ושל רבים מותר לחפור לכתחילה

כיון דלריכי למים דהכי תניא לעיל

כדפרישית: רבו לציון. דהחי

קרא לא כתיב אלא לעתיד אבל לא

בזמן הזה ומיהו משני דאיכא למילף מהתם: הא מקמי דדיתי יחזקאל.

כלומר לדידך דאמרת דבומן הוה

הוי ל) מדאורייתא א] אם כן מקמי דליתי

יחזקאל הוה ליה להקדוש ברוך הוא

לאשמועינן דלריך ליון ומתרץ הרבה

דברים דקים לן דאסורין מן התורה

דלא כתיב בקרא אלא בהלכה עד

דאתא יחזקאל והאי הכי נמי:

רב פפא אמר סלו סלו. כל חד

אדעתיה ולא פליגי אלא אורחיה

דמלתא דכל חד מסיק אדעתיה מאי

דלא מסיק חבריה אדעתיה:

בשבתא דרינלא. שנת של

דורשין והיו מתקבלין כל בני העיר

לשמוע הלכות של רגל:

יום הרגל שהיו

וחד נקיט מאי דהוה מסיק

הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי תקמד

פ"ז שם הלכה י סמג לאוין שם טוש"ע לו ד מיי׳ שם פ״ח הלכה :ד סמג וטוש"ע שס

לח ה מיי׳ שם פ״ו הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף א: ר מיי׳ פ״ח מהלכות טומאת מת הלכה ט סמג עשין רלח: ד מיי׳ פ״י מהלכות טומאת לרעת הלכה ו

וחו סמג עשין רלה:

תורה אור השלם ו. וְלֹא יִשְׁפֵּךְ דָּם נָקִי בְּכֶּרֶב אַרְצְּךּ אֲשֶׁר יְיִי אֱלֹהֶיוּ נֹתֵן לְּךְּ נַחֲלָה וְהָיָה עָלָיוּ דְּמִים:

דברים יט י יבוים יטיק. 2. וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֶצֶם אָדָם וּבְנָה אָצְלוֹ צִיּוּן עֵד קֶבְּרוּ אתוּ הַמְקַבְּרִים אֶל גֵּיא הֲמוֹן הַמְקַבְּרִים אֶל גַּיא יחזקאל לט טו 3. כה אמר אדני אלהים 3. בּוּ אָבִּי בְּיֵּ בְּאַיִּ בָּל בָּן נַבֶּר עֶרֶל לַבּ וְעָרֶל בָּשָּׁר לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בָּן נַבְּר אֲשֶׁר בְתוֹךְ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: יחזקאל מד ט

4. וְהַצְּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדִיו יִהְיוּ פְּרְמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׁפָּם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יָּקֶרָא: ויְּקְרֵּא יְג מה זַקְרָא: ויִקרא יג מה 5. לֹא תְּקַלֵּל חֲרֵשׁ וְלִפְנֵי עוּר לא תַתַּן מִּבְשׁל ויָרַאתָ מַאֱלֹהֶיךְ אָנִי יִיָּ: ויקרא יט יד היקרא יט יד היקר סלו סלו פנו 6.

דֶרֶךְ דְּרִימוּ מִּכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי: ישעיהו נז יד

7. וְהִוְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת הַחֻּקִּים וְאֶת הַתּוֹרת הַחֻּקִים וְאֶת יַהְּלֶּכְה ְּבֶּה לָהֶם אֶת הַדֶּּרֶךְּ יַלְכוּ בָה ְוָאֶת הַמַּעֲשָׂה יַלְכוּ בָה ְוָאֶת הַמַּעֲשָׂה אשר יעשון:

שמות יח כ שמות יוול 8. אָרְאַל מִטְמְאָתָם וְלֹא יִשְׂרָאֵל מִטְמְאָתָם וְלֹא ֶּבְּנְאָתְם בּתוֹכָם: מִשְׁבָּנִי בְּתוֹכָם: מִ ימתו בטמאתם בטמאם ויקרא טו לא י ושמרתם ק. מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׁוֹת מֵחֶקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר לפניכם נעשו נָצָשּׁוּ נְּבָּיֶבֶּם אֲנָי אֱלֹהַיכֶם: ויקרא יוּ אֵלהַיבֶם: 10. זבח תודה יכבדנני וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנוּ בְּיַשַע

רבינו חננאל

פיסקא וחוטטין אות חטיטה אין חפירה לז שיחין יחיד, בשיחיד צריך להן, רב אשי מתניתיז נמי דיקא

ותריצנא הכי חוטטין ואין צריך לומר של רבים דכי רבים צריכין להם אפי׳ חפירה נמי שרי. ואין חופרין של יחיד, דכי חטיטה נמי אסור. אמר דקתני עושין כל צרכי רבים, לאתויי מאי לאו לאתויי חפירה. ו**דחינו** לא.

אלהים רבי ינאי הוה ליה ההוא תלמידא דכל יומא הוה מקשי ליה בשבתא דריגלא לא הוה מקשי ליה . לקווץ את הדרכים ולתקן את הרחובות (והאיסטראות) [והאיסטרטאות] ולמוד המקואות וכל מקוה שאין בו מ׳ סאה מרגילין לתוכו ארבעים סאה. ומניין שאם לא יצאו ותיקנו כל אלו, כל דמים שנשפכו שם מעלה אני עליהם כאילו הם בתוג דין העומד הובשם סאוה נוגדן האם יה אחו הדקשה כי אחור ביר את בדי בשפפכה בי כוכול היה כי הום כא יה הום שפכום, שנאמר ונשיה מעקה לנגדן וגר, וכתיב והיה עליך דמים. ופריק הא בהריא קתני לה, מתקנין את הדרכים כרי, כל צרכי רבים לאתויי מאי, לאתויי חפירה של רבים שהיא מותרת ש"מ. תניא בורות שיחין ומערות של יחיד, כונסין לתוכן

ש קילקולי המים. כגון אבנים שנפלו מחמת הבור: חוטטין. נפלו לרורות בארורי הך דתניא. קא סלקא דעתיה דהאי דקפריך הכא בקרקעית הבור מעלה אותן במועד: אבל לא חוטטין אותן. אי אמרת בשלמא הא דקתני ההיא ברייתא שלמעלה (ג) של יחיד היינו – משמע שמתקן הגבשושיות והגומות הלכך פריך הכי ומתרץ כל אלו בשיחיד לריך לו איכא לאוקמי האי דקתני האי ברייתא אבל לא חוטטין – בהדיא קתני להו דהוו בכלל מתקנין כו' א"נ האי דמקשה הך קושיא בשאין יחיד לריך לו אלא אי אוחמת

לה הא דחוטטין בשאין יחיד לריך לו א"כ האי דקתני אבל לא חוטטין במאי מוקמת לה: אלא מאי בשיחיד לריך לו כו'. כלומר במאי מוקמת האי דקתני חוטטין בשרבים לריכין להן והתניא כו' של רבים חופרין אותן: אלא קשיא קמייסא. דקתני אין חופרין בורות של רבים בשרבים לריכין לו קשיא להא ברייתא דקתני הכח של רבים חופרין חותן: אלא מריץ הכי. ואין לריך לומר בשל רבים דאפילו חפירה מותר ולא קשיא לרבי יוחנן דאמר לא שנו כו': מתניתיו נמי דיקא. דבשרבים לריכין לו דחפירה נמי מותר: לקווך את הדרכים. לפנות קולים שבדרכים: מרגילין להיות בתוכו ארבעים סאה. שמרגילין שיהא (ד) נוגע במקוה אמת המים כדי שיהא בו ארבעים סאה: כל דמים שנשפכו שם. כגון בקולים שבדרכים: הא. דקאמרת דלאתויי הני נמי בהדיא קתני במתני׳ מתקנין כו' אלא ודאי הא דקתני ועושין כל לורכי רבים לחתויי חפירה קא אתו: ש מציינין אם הקברום. שעושין סימנים על הקברות בסיד כדאמר במרובה (ב"ק דף סט.) של קברות בסיד דחוור כעלמות כדי שלא ילכו אוכלי תרומה לשם: דכתיב וראה עלם וכו'. יחזקאל מתנבא על העתיד לבא שיעשו ישראל זיונים על עלמות הפגרים המושלכין (ה) ורמז הוא שלא בא הכתוב יי אלא להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ליון: כל בן נכר (ו) וערל בשר. שמתו אחיו מחמת מילה ולא רצו למולו שיראים פן ימות גם הוא כאחיו לא יבא אל מקדשי לשרתני שאסורין בעבודה: גמירי. מסיני: טומאה הוראה לו פרוש. כלומר עושים סימנים על הטומאה כדי שיהא מרגיש ופורש: (ו) לפני עור לה תתן מכשול. כלומר עשו דבר על הטומאה שלא יהו נכשלים בה נושאי תרומה וטהרות: והורתם. ומתרגמינן ותפרשון: עשו משמרת למשמרתי. עשו משמרת לאוכלי תרומה דכתיב בה משמרת דכתיב (במדבר יח) ואני נתתי לך את משמרת תרומותי שלה יהו מטמחים: ושם דרך. שעושין סימן בחיזה דרך ילכו: אראנו בישע אלהים. זה השם אורחותיו המחשב הפסד מלוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. ושם כמו שמין י: בשבחה דריגלה לא הוה מקשי ליה. משום דאתו כולי עלמא לפירקא ואי מקשי ליה ולא הוה מלי לפרוקי הוה מכסיף:

גליון הש"ם גם' ת"ל וראה עצם אדם. עי' נדה דף נו ע"ל תוס' ל"ה ובנה: **→**

הגהות מהר"ב רנשבורג

או תום' ד"ה הא מחמי וכו׳ מדאורייתא. נ״ב עיין נדה דף נז ע״א דמדרבנן הוא ול"ע. ועיין בב"ב קמז ע"א תוס' ד"ה מנין כו' ודו"ק שוב נדפס ספר יד דוד וראיתי שהרגיש בזה:

מוסף רש"י

דבר זה. לכהן ערל פסול לענודה (סנהדרין כב:). כל

בן גכר ערל לב. כהן מומר לעבודת כוכבים שהוא ערל לב ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמים (שם 20: וכער"ז שם כב: ויוסא עא:) שנתנכרו מעשיו מחמת מומר לעבודת כוכבים שהוא ערל לב ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמים (שם 20: וכער"ז שם כב: ויוסא עא:) שנתנכרו מעשיו מחמת עללת לכו שהוא עלל לב לשע וזבחים יחום. וערל בשר, שמתו אחיו מחמת מילה ניומא שם וסנהדריו שם ושם וזבחים שם). לא יבא אל מקדשי. והיינו לחהיה מדברי קבלה בעלמת ולל לקי עלה (מוחדרין פד.). מאך אמר. מקון למדו דבר זה, ששנינו בפרק שני דובחים (טו:) שהכהן ערל עבודתו פסולה (יוחא עא:). וטמא טמא יקרא. הוא עלמו אומר ממא רחקו מעלי (שבת

פון לועק ולומר טמל הול (חולין עח.) לועק ולומר סור מביע בייבר עמי, על א בייבר עמי, על א בייבר עמי, על א בייבר עמי, על א בייבר עמי, ולבי עום משמרתי בייבר אבר ושים מבקשין עליו רחמים, שנא׳ וטמא טמא יקרא. ורבו אחריני נמי אמרי טהני קרא, ולפני עור לא תתן מכשול מדרך עמי. (וכתיב) והודעת להם את שמארתי עשו משמרתי בייבר אבייבר אראנו בישע אלהים. וכל השם אורחותיו זוכה וישב ורואה בישועו של הכ׳ שואמר ושים דרך אראנו בישע אלהים. וכל השם אורחותיו זוכה וישב ותואה בישועו של הכ׳ שואמר ושים דרך אראנו בישע אלהים. וכל השם אורחותיו זוכה וישב בישני של הכ׳ שואמר ושים דרך אראנו בישע אלהים. וכל השם אורחותיו זוכה וישב בישני אומר בישני אומר בישני אומר בישני אומן אומן ומעליו אומר מולים לא אומר בישני אומר בישני אומן אומר וומר בישני אומר בישני הוה ליה ההוא תלמידא כל שתא הוה מקשי ובשבתא דריגלא לא הוה מקשי,

ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר ושם דרך אל תקרי ושם אלא ושם דרך אראנו בישע

ל) [פי׳ דרכים המפולשין],נט׳ תוס׳ ב״ב קמז. ד״ה מניון. ג) מענים יו: יומל עה: סנהדרין כב: פג: זבחים יח: [כב:], ד) [ליתה בקרה], ה) וסוטה לב:] נדה סו. שבת ט) [סוט נכ.] מיט סו. חולין עח., ו) [יבמות כא.], ו) [סוטה ה:], ח) [שייך למשנה דף ב.], ט) [שייך במשנה דלעיל ב.], י) ברש"י בעין יעקב לימא י) ברש"י בעין יעקב לימא מיבת אלא. כ) וגיטיו מח:ז. ל) [עי' תוס' פסחים לו. ד"ה אלא וכו'], מ) [משם לא מוכח מידי ושם כתיב קרא אחרינא ונראה דל"ל מפ׳

הגהות הב"ח

גרסאותו. () וועי׳ תוס׳ ב״ב

קמו. ד"ה מנין],

העתק מחילופי

(א) גמ' אבל לא חוטטיו (ח) גם מכני מו מות אותן ולא שפין: (ב) שם רב פפא אמר מהכא ואמר סלו כו' רב חינגא אמר והודעת כו' מר זוטרא אמר מהכא והזרתם כו' רב אשי מר מהכא ושמרתם כו' רבינה אתר מהבא ושם דרך כו': (ג) רש"י ד"ה אבל כו' ברייתא שלתעלה חוטטין של יחיד היינו: (ד) ד"ה מרגילין כו׳ שיהא נובע (במקום) [במקוה] כו' ונ"ב נראה דפי זה הוא של רבינו הלוי דס"ל דובה טעונה מים חיים אבל לדעת רש"י דס"ל דלא בעי' מים זיים ל"ל מרגיליו לתוכו מ' בפ' במה אשה שבת דף סה ע"ב ובבכורות דף כה ע"ב: (ה) ד"ה דכתיב כו' הפגרים המושלכין בארצם רמו הוא (שלא בא הכתוב וכו' עושה ליון) תא"מ ונ"ב ס"א שלא בא הכתוב להזהיר ט מ שנמ כמ הכנור נהוהית ואמר שיהא אדם עושה ליון דמש"ה א"ל ליון דכיון שאיו מטמא באהל מכסהו בקרקע ואין לריך לליין: (1) ד"ה כל בן נכר ערל לב שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים שנעשה ערל ועע"ז כדמפרש בפ״ב דמנחות וערל בפ״ב דמנחות וערל נשר שממו כו׳: (ו) ד״ה לפני כו׳ ועסרות המ״ד ואמ״כ מה״ד פנו דרך. עשו דרך פנוי ללכת בו המ״ד: